

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет природничих наук

Кафедра географії та природознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Освітня програма **Географія**

Спеціальність **106 Географія**

Галузь знань **10 Природничі науки**

Затверджено на засіданні кафедри географії та природознавства
Протокол № 1 від “15” вересня 2020 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Фізична географія України
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Викладач (-і)	Доцент Гілецький Й.Р.
Контактний телефон викладача	
E-mail викладача	hileckij@ukr.net
Формат дисципліни	вибіркова
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS, 90 год
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Очні консультації: згідно розкладу консультацій
2. Анотація до курсу	
<p>Фізична географія України як наука полягає у формуванні знань студентів про природу України, фізико-географічні особливості кожної із земних оболонок у межах території держави, найбільших природних комплексів суходолу та прилеглих морів. Значна увага у курсі приділяється наслідкам взаємодії людини і природи, природозаповідним об'єктам у межах території України.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Формування у майбутніх спеціалістів знань про фізико-географічні особливості території української держави в цілому та найбільшими одиницями фізико-географічного районування, об'єктами природо-заповідного фонду України.</p> <p>У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен мати здатність характеризувати географічне положення, визначати географічні координати крайніх точок і географічного центру України; здатність аналізувати тектонічні, геологічні, геоморфологічні карти, геологічні розрізи, карти четвертинних відкладів, встановлювати взаємозв'язки між літогенною основою і рельєфом, аналізувати вплив кліматичних чинників на протікання процесів в атмосфері, розподіл метеорологічних показників; здатність характеризувати особливості гідрографічної сітки, озерні котловини, поширення ґрунтів, рослинного покриву, тваринного світу, природних комплексів, а також природо-заповідних об'єктів.</p>	
4. Компетентності	
<ul style="list-style-type: none"> - Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у професійній діяльності з географії або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та суспільних об'єктів та процесів. - Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. - Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства. - Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах. 	

5. Результати навчання

- Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.
- Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ.
- Пояснювати особливості організації географічного простору.
- Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні.
- Розуміння значення ландшафтного різноманіття для збереження стійкості географічного середовища, уявлення про різноманітність рекреаційних ландшафтів.
- Оцінювати роль і місце України у сучасному світі, аналізувати і пояснювати особливості просторової організації природи, населення і господарства України.

6. Організація навчання курсу

Обсяг курсу 90 год

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
7	106 Географія	четвертий	нормативна

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
<p>Тема 1. Регіональна фізична географія. Фізична географія України. Регіональна фізична географія. Об'єкт, предмет і методи досліджень у фізичній географії. Географія України. Географічне положення України. Географічні відомості про територію України у античних географів “повісті минулих літ”, літописах. Перші карти України. Дослідження природних умов і природних ресурсів України у ХУІІІ-ХІХ ст. Географічні дослідження України в ХХ ст. Роль у вивченні природи та господарства України В.Вернадського, П.Тутковського, С.Рудницького, Г.Висоцького, П.Погребняка, Б.Срезневського, В.Бондарчука, В.Кубійовича та ін. Сучасні географічні дослідження. Українське географічне товариство.</p>	Лекція, практичне заняття	[3-7,20]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, 4 год	2	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 2. Геолого-геоморфологічна будова і ресурси надр України. Орографія і гіпсометрія території</p>	Лекція, практичне	[1,2,4,6,11,12]	Опрацювати лекційний матеріал,	4	До наступного заняття за

<p>держави. Орографія і гіпсометрія макроформ рельєфу. Розчленованість поверхні України.</p> <p>Тектонічна будова. Відмінності у товщині та віку порід літосфери. Платформені області. Складчасті структури.</p> <p>Геологічна карта України. Основні етапи дочетвертинної геологічної історії. Палеогеографія антропогену.</p> <p>Геоморфологічна будова. Морфоструктурний рельєф. Скульптурні форми рельєфу. Геоморфологічні рівні рівнинно-платформеної частини. Ярусність рельєфу гірських регіонів України.</p> <p>Різноманітність і багатство мінерально-сировинних ресурсів, їхній зв'язок із геологічною будовою. Закономірності поширення корисних копалин.</p> <p>Паливні корисні копалини. Рудні корисні копалини. Нерудні корисні копалини.</p>	заняття		підготуватися до практичного заняття, 6 год		розкладом
<p>Тема 3. Клімат України.</p> <p>Кліматоутворюючі процеси. Радіаційні і циркуляційні фактори клімату кліматичних показників. Земна поверхня як кліматоутворюючий фактор.</p> <p>Розподіл кліматичних показників. Температура повітря. Розподіл опадів. Вітровий режим.</p> <p>Сезонність погодних умов. Кліматичні ресурси. Кліматичне районування. Несприятливі кліматичні процеси.</p>	Лекція, практичне заняття	[2,4,5,14]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, 6 год	3	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 4. Поверхневі і підземні води України.</p> <p>Загальні риси поверхневих вод. Загальні риси річкової системи України. Особливості найбільших річок.</p> <p>Озера і озера-лимани. Водосховища, ставки та канали. Болота і підземні води. Екологічні проблеми внутрішніх вод.</p> <p>Водні ресурси і водний баланс. Гідрологічне районування.</p>	Лекція, практичне заняття	[3-5,17]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, 6 год.	2	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 5. Ґрунтовий, рослинний покрив і тваринний світ</p> <p>Загальні риси поширення ґрунтово-рослинного покриву. Основні типи ґрунтів. Географія ґрунтового покриву. Розвиток рослинного світу. Рослинний покрив. Основні рослинні угруповання. Розвиток тваринного світу. Поширення фауни на території України</p>	Лекція, практичне заняття	[4,7,10,12]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, 4 год	2	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 6. Несприятливі природні процеси та зміни природи</p> <p>Несприятливі природні процеси. Зміна</p>	Лекція, практичне заняття	[4-6,15,18,19]	Опрацювати лекційний матеріал,	2	До наступного заняття за

основних компонентів природного середовища під впливом діяльності людини.	заняття		підготуватися до практичного заняття, 4 год		розкладом
Тема 7. Регіональний аналіз геоекологічних проблем. Геоекологічна ситуація в Україні. Геосистемний моніторинг навколишнього природного середовища в Україні. Природоохоронні території. Заповідники і природні національні парки. Геоекологічна мережа України. Конструктивно-географічні засади раціонального природокористування.	Лекція, практичне заняття	[4-6,15,18]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, 4 год	3	До наступного заняття за розкладом
Тема 8. Ландшафти і фізико-географічне районування Зміни ландшафтів за історичний час. Класифікація ландшафтів та їх картографування. Принципи і методи фізико-географічного районування.	Лекція, практичне заняття	[4-8,16]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, 4 год	5	До наступного заняття за розкладом
Тема 9. Регіональні рівнинні ландшафтні структури Зони мішаних хвойно-широколистяних і широколистяних лісів. Розміщення, особливості клімату. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Районування і природо заповідні об'єкти. Лісостепова зона. Розміщення, особливості клімату. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Районування і природо заповідні об'єкти. Степова зона. Розміщення, особливості клімату. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Районування і природо заповідні об'єкти.	Лекція, практичне заняття	[4-8,16]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, 4 год	4	До наступного заняття за розкладом
Тема 10. Українські Карпати. Карпатська гірська країна та її складові частини. Загальні риси рельєфу Українських Карпат. Просторові відмінності природних комплексів.	Лекція, практичне заняття	[4-6,10]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, 4 год	3	До наступного заняття за розкладом
Тема 11. Кримські гори Загальні відомості і рельєф. Клімат і гідрографія. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Ландшафтна структура.	Лекція, практичне заняття	[4-6,10]	Опрацювати лекційний матеріал, пройти тестування до попередніх тем, 4 год	3	До наступного заняття за розкладом
Тема 12. Природні комплекси морів Чорне море. Азовське море. Значення і проблеми морів	Лекція, практичне заняття	[5-6,9-10]	Підготовка до контрольної роботи, 4 год	2	До наступного заняття за розкладом
7. Система оцінювання курсу					
Загальна	100 бальна – 50 балів протягом шостого семестру та 50 балів за				

система оцінювання курсу	<p>екзамен</p> <p>“відмінно” – студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, наводить повне обґрунтоване вирішення завдань, аналізує причинно-наслідкові зв’язки; вільно володіє науковими термінами;</p> <p>“добре” – студент демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його до розв’язання конкретних завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності розв’язках;</p> <p>“задовільно” – студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не завжди вміє правильно застосувати набуті знання до вирішення конкретних завдань, нечітко, а інколи й невірно формулює основні твердження та причинно-наслідкові зв’язки;</p> <p>“незадовільно” – студент не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, науковими термінами.</p>
Вимоги до письмової роботи	Відповідно до навчального плану, студент виконує контрольну роботу, яка є допуском до складання іспиту. Головна мета їх – перевірка самостійної роботи студентів в процесі навчання, виявлення ступеня засвоєння ними теоретичних положень курсу. Основною вимогою є повні та обґрунтовані відповіді на питання, аналіз причинно-наслідкові зв’язків
Семінарські заняття	Практичне заняття проводиться з метою формування у студентів умінь і навичок з предмету, вирішення сформульованих завдань, їх перевірка та оцінювання. За метою і структурою практичні заняття є ланцюжком, який пов’язує теоретичне навчання і навчальну практику з дисципліни, а також передбачає попередній контроль знань студентів. Оцінка за практичне заняття враховується при виставленні підсумкової оцінки з дисципліни
Умови допуску до підсумкового контролю	<ul style="list-style-type: none"> – оцінка за поточне тестування (10 балів); – оцінка за відповіді на всі основні та додаткові запитання під час аудиторних занять (15 балів); – оцінка за контрольну роботу (15 балів); – оцінка за самостійну роботу (10 балів).
8. Політика курсу	
<p>- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);</p> <p>- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;</p> <p>- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».</p> <p>Засвоєння пропущеної теми лекції з поважної причини перевіряється під час складання підсумкового контролю. Пропуск лекції з неповажної причини відпрацьовується студентом відповідно вимог кафедри, що встановлені на засіданні кафедри (співбесіда, реферат тощо). Пропущені практичні, семінарські та лабораторні заняття, незалежно від причини пропуску, студент відпрацьовує згідно з графіком консультацій. Поточні „2”, отримані студентом під час засвоєння відповідної теми на практичному, семінарському та лабораторному занятті перескладаються викладачеві, який веде заняття до складання підсумкового контролю з обов'язковою відміткою у журналі обліку роботи академічних груп.</p> <p style="text-align: center;">Політика щодо академічної доброчесності</p>	

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатів навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням: «Положення про запобігання академічному плагіату у ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”» https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%E2%84%96627_27.09.2018.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

В Університеті діють морально-етичні принципи та правила поведінки викладачів і студентів, яких слід дотримуватися у своїй діяльності, прописані в Кодексі честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81.FR12.pdf>

Політика щодо перескладання змістових модулів та оскарження оцінювання

Ліквідація академічної заборгованості, перескладання змістових модулів та оскарження результатів оцінювання проводиться згідно порядку прописаного в «Порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника” (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019)» <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2019/11/PORYaDOK-Orhanizatsii-Ta-Provedennia-Otsiniuvannia-Uspishnosti-Studentiv-Prykarpatskoho-Natsionalnoho-Universytetu-Im.-Vasyliia-Stefanyka.pdf>

Участь в опитуванні (анкетуванні)

По завершенні вивчення курсу здобувачі вищої освіти мають можливість пройти опитування у системі Центру дистанційного навчання та моніторингу освітньої діяльності <https://d-learn.pnu.edu.ua/> щодо удосконалення якості навчання. Анкета носить анонімний характер і включає 10 запитань, відповіді на них будуть використовуватися лише в узагальненому вигляді.

Заповнення анкет є важливою складовою навчальної активності студентів, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати їх пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

9. Рекомендована література

1. Атлас: Геологія і корисні копалини України. – К.: Такі справи, 2001. – 168 с
2. Географічна енциклопедія України Т. 1–3. – К.: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1993.
3. Гілецький Й.Р. Фізична географія України: Підручник для 8 класу. – Тернопіль, 2008.
4. Гілецький Й.Р. Фізична географія: збірник тестів./ Й.Р.Гілецький. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. — 366 с.
5. Гілецький Й.Р. Фізична географія: навчальні матеріали./ Й.Р.Гілецький. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. — 360 с.
6. Комплексний атлас України – К.; ДНВП«Картографія», 2005. – 96 с.
7. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України. – К.:“Знання” КОО, 2006. – 511 с.
8. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование /

- Маринич А.М., Пащенко В.М., Шищенко П.Г. – К.: Наук. думка, 1985. – 224 с.
9. Природа Украинской ССР. Моря и внутренние воды /Грезе В.Н., Поликарпов Г.Г., Романенко В.Д. и др. – К.: Наук. думка, 1987. – 224 с.
 10. Природа Украинской ССР. Почвы /Н.Б.Вернандер, И.Н.Гоголев, Д.И.Ковалишин и др. – К.: Наук. думка, 1986.– 216 с.
 11. Цись П.М. Геоморфологія УРСР. Львів: Вид. Львів. ун-ту, 1962. – 224 с.
 12. Рельєф України. Навчальний посібник/ [Б.О. Вахрушев, І.П.Ковальчук, О.О.Комлев, Я.С.Кравчук, Е.Т.Палієнко, Г.І.Рудько, В.В.Стецюк]; За загальною редакцією В.В.Стецюка. – К.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 688 с.
 13. Географический энциклопедический словарь: Понятия и термины/ Гл. ред. А.Ф.Трешников; Ред. кол. Э.Б.Алаев, П.М.Алампиев, А.Г.Воронов и др. – М.: Советская энциклопедия 1988. – 432 с.
 14. Жаков С.И. Общие климатические закономерности Земли: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1984. – 159
 15. Топчиев А.Г. Геоэкология: географические основы природопользования. – Одесса.: Астропринт, 1996. – 391 с.
 16. УСЕ Універсальний словник-енциклопедія / Гол. ред. ради чл.-кор. НАНУ М.Попович. Київ, «Ірина», 1999. – 1551 с.
 17. Швєбс Г.І., Ігошин М.І. Каталог річок і водойм України. – Одеса, Астропринт, 2003. – 392.
 18. <http://geoinfo.if.ua>.
 19. <http://www.pzf.in.ua/index.php/zagalna-informatsiya-24>
 20. <http://geo.pnpu.edu.ua/>

Викладач

Гілецький Й.Р.